

Remiss av promemorian "Förbättrade förutsättningar för Sverige i Nato – några frågor om sekretess" (Ds 2024:34) (Fö2024/02052)

Förslaget i promemorian

Journalistförbundet har tagit del av förslagen i promemorian "Förbättrade förutsättningar för Sverige i Nato – några frågor om sekretess" (Ds 2024:34). I promemorian föreslås omfattande och långtgående inskränkningar av den grundlagsskyddade handlingsoffentligheten. Bakgrunden är de behov som anses finnas av att skydda uppgifter inom ramen för Natosamarbetet.

Förslaget innebär att en ny bestämmelse införs i 15 kap. 1 b §, OSL. Bestämmelsen innebär att uppgift som förekommer inom ramen för Natosamarbetet omfattas av sekretess om det kan antas att Sveriges möjlighet att delta i samarbetet försämras om uppgiften röjs. Av promemorian framgår att bestämmelsen omfattar även uppgifter som är "harmlösa", men som Sverige på grund av ingångna avtal är skyldigt att hemlighålla.

I promemorian föreslås vidare att meddelarfriheten ska inskränkas avseende uppgifterna. Meddelarfriheten innebär en rätt att muntligt lämna uppgifter för publicering i grundlagsskyddade medier. Konstruktionen av inskränkningen av meddelarfriheten i 15 kap, 6 §, OSL gör att meddelarfriheten inskränks avseende uppgift vars röjande kan antas sätta Sveriges säkerhet i fara eller annars skada landet allvarligt.

Vidare föreslås det att uppgifter i vissa fall ska kunna omfattas av sekretess i hela 150 år.

Journalistförbundets synpunkter på förslagen

Sammantaget innebär förslagen en mycket långtgående förändring av sekretessen avseende uppgifter om Natosamarbetet. I praktiken innebär förslaget också att det är andra Nato-länder och inte Sverige som har makten över vilka uppgifter som ska omfattas av sekretess och inte. Om förslaget blir verklighet kommer det kraftigt att försämra insynen i försvarssamarbetet. Det kommer att försvåra för journalister att granska verksamheten och ge medborgare information.

Det kan noteras att frågan om sekretess behandlades så sent som 2023 inom ramen för promemorian "Sveriges tillträde till vissa Natoavtal" (Ds 2023:22). I promemorian görs följande bedömning:

"Sverige har ett regelverk som medger att säkerhetsskyddsklassificerade uppgifter som härrör från Nato eller som en medlemsstat har lämnat till Nato kan skyddas av sekretess. För att ytterligare förenkla och stärka möjligheterna för Sverige och svenska myndigheter att samarbeta med Nato bör i det fortsatta utredningsarbetet övervägas om bestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen behöver ändras i någon del."

Enligt Journalistförbundet borde regeringen redan i detta läge kunnat förutse den långtgående utökningen av sekretessen som nu presenteras. Det hade också kunnat bidra till att riksdagen och allmänheten hade fått en mer realistisk bild av formerna för Natosamarbetet.

Som framgår av ovan omfattas även "harmlösa" uppgifter inom ramen för Natosamarbetet av sekretessen. Enligt Journalistförbundet kan det ifrågasättas om det framgår av ordalydelsen i den föreslagna sekretessbestämmelsen. Om syftet med bestämmelsen är att uppgifter, som Sverige på grund av ingångna avtal är skyldigt att hemlighålla inte ska lämnas ut vore det bättre att det framgår direkt av lagtexten. Enligt Journalistförbundet är det inte visat att det är ett problem i dag att uppgifterna inte omfattas av sekretess. De föreslagna förändringarna lever inte upp till de krav på proportionalitet som krävs vid inskränkningar av yttrande- och informationsfriheten (regeringsformen 2 kap 20 – 21 §§).

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget om en ny bestämmelse i 15 kap. 1 b §, OSL.

Journalistförbundet anser vidare att det inte är visat att det finns anledning att inskränka meddelarfriheten på det sätt som föreslås i promemorian. Tvärtom är det av stor vikt att det finns möjlighet för offentligt anställda att lämna uppgifter till grundlagsskyddade medier i frågor som rör Natosamarbetet. Detta i syfte att motverka korruption och andra oegentligheter. Journalistförbundet avstyrker därför förslaget om att inskränka meddelarfriheten.

I promemorian föreslås att sekretessen i vissa fall ska kunna gälla i hela 150 år förutsatt att Nato beslutat att sekretess för uppgifterna ska bestå även efter femtio år. Enligt Journalistförbundet är det inte proportionellt att "harmlösa" uppgifter ska kunna sekretessbeläggas i 150 år. Så lång sekretesstid förkommer avseende vissa ytterst känsliga försvarsuppgifter så som uppgift om geografisk information om militärgeografiska förhållanden och rikets fasta försvarsanläggningar för krigsbruk (4 § Offentlighets- och sekretessförordningen). Skälen för detta får dock anses betydligt starkare.

Mot den bakgrunden avstyrker Journalistförbundet förslaget om att uppgifter i vissa fall ska kunna omfattas av sekretess i 150 år.

Särskilt angående utrikessekretessen

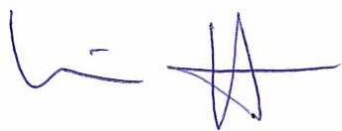
I samband med Sveriges EU-medlemskap genomfördes en stor förändring av utrikessekretessen till förmån för ökad insyn. Regeringens hållning då, för 30 år sedan, var tydlig. Regeringen skriver i propositionen:

"Sammanfattningsvis innebär de ändringar som nu genomförs en viktig omläggning av utrikessekretessens tillämpning i Sverige. Utgångspunkten är i fortsättningen att uppgifter som angår Sveriges utrikesförbindelser i regel kan lämnas ut. Regeringens avsikt är att

tillämpningen skall ske på ett sätt som åstadkommer en så långt gående öppenhet som över huvud taget är möjlig utan att det skadar vårt land. De svenska myndigheter som deltar i samarbetet får också möjlighet att tillämpa bestämmelserna om utrikessekretess på ett sätt som leder till mycket stor insyn när det gäller EU-samarbetet. Regeringens tillämpning av de nya reglerna kan bli vägledande för hur utrikessekretessen skall tillämpas när det gäller EU-frågor. Svenska folkets berättigade krav på insyn i sådana frågor - som kan vara av stor betydelse för enskilda - kommer för regeringens del att väga mycket tungt vid bedömningen.”¹

Journalistförbundet noterar att mycket har hänt i synen på utrikessekretessen de senaste 30 åren. I samband med EU-inträdet fanns det en ambition om att sprida den svenska offentlighetsprincipen och att bidra till en ökad öppenhet inom EU. I takt med att EU-samarbetet fördjupats tycks de svenska regeringarnas ambition om att bidra till en ökad öppenhet inom EU avtagit. Detta är beklagligt med tanke på den demokratiska funktion som offentlighetsprincipen fyller.

Journalistförbundet kan konstatera att det nu, i fallet med Natosamarbetet helt tycks sakna ambitioner att bidra till ökad insyn och transparens. Journalistförbundet vill uppmana regeringen att inom Nato verka för en ökad öppenhet i enlighet med de ambitioner som Sverige historiskt haft och som tjänat vår demokrati väl.

Ulrika Hyllert
Förbundsordförande
Journalistförbundet

¹ Se Prop. 1994/95:112 sid 30.